

Міністерство внутрішніх справ України
Львівський державний університет внутрішніх справ

ГОБЕЛА ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 504:[33-049.5:321]

**ЕКОЛОГІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

21.04.01 – економічна безпека держави

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному лісотехнічному університеті України
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник кандидат економічних наук, доцент
Дудюк Володимир Степанович,
Національний лісотехнічний університет України,
доцент кафедри менеджменту організацій
і адміністрування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Рудніченко Євгеній Миколайович,
Хмельницький національний університет,
професор кафедри менеджменту, адміністрування
та готельно-ресторанної справи

кандидат економічних наук
Шупрудько Наталія Володимирівна,
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету,
старший викладач кафедри менеджменту і туризму

Захист відбудеться 4 вересня 2020 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.725.04 у Львівському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Автореферат розісланий 4 серпня 2020 р.

**В. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради**

Я. Я. Пушак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Глобальні екологічні проблеми стали реальним викликом сучасності для людства. Швидкі темпи розвитку економіки призвели до зростання антропогенного навантаження на довкілля, виснаження ресурсів планети та спричинили велику кількість глобальних екологічних проблем. Економічна діяльність стала очевидною загрозою для довкілля та загрожує безпечному життю нинішніх і майбутніх поколінь. Мало того, обмеженість природних ресурсів не призвела до підвищення ефективності їх використання чи зменшення їх споживання, а навпаки, спричинила їх екстенсивне та надмірне використання. Таке ставлення до природи зумовило значні зміни негативного характеру в самій природі. Зважаючи на це, світова спільнота активно розвиває ідеї побудови екологічно безпечного способу господарювання та співіснування з природою. Набувають актуальності процеси екологізації економічної діяльності та інших сфер життєдіяльності з метою забезпечення екологічно безпечного економічного розвитку.

З огляду на розвиток глобалізаційних та євроінтеграційних процесів екологізація економіки України шляхом протидії екологічним загрозам стає першочерговим завданням у сфері забезпечення національної безпеки. У зв'язку з цим актуалізується дослідження питань екологізації, особливо її ролі в системі економічної безпеки держави.

Значний внесок у дослідження різноманітних аспектів взаємодії економічної та екологічної систем, розвитку ідей екологічної економіки, екологізації економіки здійснили такі зарубіжні науковці: Т. Вагнер, М. Вакернагель, Н. Георгеску-Роген, Г. Дейлі, Ф. Демарія, Г.-В. Зінн, Д. Мартінес-Аль'єр, К. Маюмі, Д. Л. Медоуз, В. Нордхауз, В. Оутс, Д. Пірс, Н. Реймерс, Дж. Ріфкін, Ф. Секулова, Дж. Фарлі та ін. Чимало вітчизняних учених також досліджували згадану проблематику, зокрема О. Балацький, О. Веклич, В. Вернадський, Т. Галушкіна, І. Грабинський, А. Качинський, Я. Кульчицький, І. Лицур, Л. Мельник, Є. Мішенін, А. Польовський, І. Синякевич, Ю. Туниця, М. Хвесик, В. Шевчук, В. Якімцов та ін. Вивченням проблем економічної безпеки займалися В. Алькема, Г. Аніловська, Є. Бобров, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, М. Єрмошенко, З. Живко, Г. Козаченко, М. Копитко, В. Мартинюк, С. Мельник, І. Мігус, І. Мойсеєнко, В. Ортинський, Я. Піцур, Я. Пушак, І. Ревак, Є. Рудніченко, М. Флейчук, В. Франчук, Н. Шупрудько та інші.

Незважаючи на інтерес до розглядуваної проблематики, значна кількість питань залишаються нерозкритими. Саме тому вимагає детального вивчення питання сутності екологізації, її ролі в системі забезпечення економічної безпеки держави, формування теоретичних підходів до визначення поняття «екологізація» крізь призму економічного безпекознавства, що потребує дослідження організаційно-інституційного забезпечення екологізації як безпекової діяльності, а також здійснення її детальної структурно-

функціональної характеристики в системі наукового пізнання. Таким чином, актуальність подальших досліджень екологізації та її ролі в системі економічної безпеки держави обумовила вибір цієї теми.

Наукове завдання полягає у формуванні теоретико-методичних та науково-прикладних засад екологізації в системі економічної безпеки держави.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами наукових досліджень Львівського державного університету внутрішніх справ і є складовою таких науково-дослідних тем: «Забезпечення стійкості та безпеки фінансової системи України: теорія та практика» (номер державної реєстрації 0112U007497, 2012–2015 р.); «Економічна безпека держави та суб'єктів господарювання: стан і механізми забезпечення» (номер державної реєстрації 0114U007380, 2014–2017 р.); «Економічна безпека держави та суб'єктів господарської діяльності: стан та проблеми забезпечення» (номер державної реєстрації 0118U003839, 2018–2021 р.).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних основ дослідження екологізації в системі економічної безпеки держави та розробка шляхів її інтенсифікації. Для досягнення поставленої мети окреслено низку завдань, зокрема:

- сформувати теоретичну основу екологізації як безпекової діяльності та здійснити її структурно-функціональну характеристику;

- обґрунтувати теоретико-методичний підхід до екологізації як видової функції економічної безпеки держави;

- поглибити класифікацію інституційних одиниць екологізації, виокремивши інституції, які забезпечують екологізацію в системі економічної безпеки держави;

- вдосконалити методичний підхід до формування індикаторів та рівня екологізації з урахуванням екологічних витрат;

- розкрити сутність та класифікувати економіко-безпекові індикатори екологізації, а також удосконалити механізм їх використання в системі економічної безпеки держави;

- сформувати науково-методичний підхід до визначення екологічних загроз на основі аналізу енерго- та ресурсовитрат.

- удосконалити науково-методичний підхід до стратегічного планування екологізації як безпекової діяльності;

- запропонувати шляхи інтенсифікації екологізації як функції економічної безпеки держави.

Об'єктом дослідження є процеси екологізації в системі економічної безпеки держави.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти екологізації в системі економічної безпеки держави.

Методи дослідження. Для виконання завдань цієї наукової праці було використано такі загальнонаукові методи пізнання: *аналіз* (при визначенні підходів до формування дефініції понять економічної та екологічної безпеки);

історико-теоретичний аналіз (для вивчення процесу становлення сучасної економічної системи, зародження та розвитку ідей екологічної економіки, формування парадигми сталого розвитку); *статистичний аналіз* (під час визначення екологічно скоригованого валового внутрішнього продукту (ЕсВП) України як індикатора сталого розвитку); *синтез* (при здійсненні структурно-функціональної характеристики екологізації, а саме визначенні її цілей, завдань, принципів та функцій); *індукція* (при здійсненні стратегічного планування процесів екологізації з урахуванням факторів часу та ризиків та при характеристиці нормативно-правового забезпечення екологізації); *дедукція* (при визначенні сфер екологізації, об'єктів та суб'єктів екологізації, форм прояву, основних напрямів, методів та способів екологізації); *системний аналіз* (для визначення сутності екологізації в системі економічної безпеки держави); *гіпотетичний* (при обґрунтуванні поняття конфлікту цілей між екологічною та економічною системами та поняття еколого-економічної ентропії); *графічний* (для характеристики інституційного забезпечення екологізації та під час розгляду верифікації теоретичних основ забезпечення сталого розвитку); *формалізація* (в разі визначення показника «рівень екологізації економіки»); *узагальнення* (при розробці шляхів інтенсифікації процесів екологізації в системі економічної безпеки та при формуванні висновків дисертаційної роботи).

Інформаційну базу дисертації становлять наукові джерела, публікації вітчизняних та іноземних учених, матеріали конференцій, самітів, симпозіумів, дані Державної служби статистики України, довідкові та інформаційні видання, закони й інші нормативно-правові акти України, міжнародні договори України, ресурси Інтернету, власні розрахунки.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні нового підходу до вирішення теоретико-методичних і науково-прикладних засад екологізації в системі економічної безпеки держави. До найвагоміших результатів, які обумовлюють наукову новизну дисертації, належать такі:

вперше:

– запропоновано теоретико-методичний підхід до екологізації як видової функції економічної безпеки держави, який ґрунтується на основних засадах концепції антизростання та закону ентропії, що дає змогу усувати протиріччя між економічною та екологічною системами задля подолання глобальних екологічних загроз;

удосконалено:

– класифікацію інституційних одиниць екологізації, яка, на відміну від існуючих, передбачає структуру за загальними та специфічними ознаками на глобальному і державному рівні, що дає можливість виокремлювати інституції, які забезпечують екологізацію в системі економічної безпеки держави;

– змістове наповнення поняття економіко-безпекового інструментарію екологізації, яке відрізняється від нинішнього набором засобів, спрямованих на попередження, виявлення та усунення екологічних загроз, що сприяє подоланню конфлікту цілей між екологічною та економічною системами;

– методичний підхід до формування ЕсВП, який вирізняється з-поміж інших величиною екологічно-затратної складової, що відображає деструктивний вплив на довкілля;

– науково-методичний підхід до стратегічного планування екологізації, який, порівняно з теперішніми, допомагає уникати проявів деєкологізації, псевдоекологізації, радикальної екологізації та екстенсивної екологізації, що сприяє забезпеченню економічної безпеки держави;

дістали подальший розвиток:

– структурно-функціональна характеристика екологізації, яка, на противагу традиційним науковим поглядам, охоплює загальні принципи, функції, об'єкти та напрями, що дає змогу поглиблювати теоретичні засади позиціонування екологізації як функції економічної безпеки держави;

– науково-методичний підхід до визначення екологічних загроз, який у порівнянні з відомими дозволяє на основі аналізу показників енерго- та ресурсовитрат виокремлювати головні загрози та формувати безпекові заходи з урахуванням основних положень закону ентропії.

– методичний підхід до розрахунку рівня екологізації, який, на відміну від відомого в науці, дає можливість виявляти сфери діяльності, що завдають найбільшого екодеструктивного впливу, та своєчасно запроваджувати відповідні заходи з усунення екологічних загроз;

– напрями інтенсифікації екологізації як функції економічної безпеки держави, які передбачають зменшення забруднення, енерго- та ресурсовитрат шляхом створення еко-індустріальних парків і механізму торгівлі викидами, що посилює протидію екологічним загрозам.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати дослідження використано у роботі Страдчівського навчально-виробничого лісокомбінату НЛТУ України для здійснення стратегічного планування процесів екологізації з урахуванням їхньої ефективності (акт впровадження № 372 від 14.11.2019 р.). Методику оцінки рівня екологізації економічної діяльності та алгоритм здійснення процесів екологізації використано у роботі департаменту екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 317/12 від 10.12.2019 р.).

Теоретичні напрацювання та науково-практичні розробки щодо інтенсифікації екологізації в системі економічної безпеки держави запроваджені в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ при викладанні дисциплін «Економічна безпека держави та суб'єктів господарської діяльності» і «Проблеми забезпечення економічної безпеки держави» (акт впровадження № 49 від 29.10.2019 р.). Результати та практичні рекомендації дослідження використовуються в освітньому процесі Національного лісотехнічного університету України у викладанні навчальних дисциплін «Економіка природокористування», «Стратегічне управління» й «Лісова політика» (акт впровадження від 28.10.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною науковою роботою, у якій висвітлено проблематику дослідження та вдосконалення

процесів екологізації в системі економічного та еколого-економічного безпекознавства. Усі результати дослідження, теоретичні узагальнення та практичні висновки є здобуті завдяки самостійній роботі автора. Розроблені теоретичні положення та практичні рекомендації можуть бути втілені при вдосконаленні системи економічної безпеки держави шляхом інтенсифікації процесів екологізації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати наукового дослідження обговорено та оприлюднено на круглих столах, семінарах, висвітлено на десяти науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку регіональних АПК» (м. Луцьк, 26–27 травня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави» (м. Львів, 31 травня 2013 р.); Міжвузівській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економічної безпеки в контексті трансформації ринкової економіки» (м. Львів, 11 грудня 2014 р.); Міжвузівській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економічної безпеки в контексті трансформації ринкової економіки» (м. Львів, 10 грудня 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека України: стан, проблеми та перспективи» (м. Львів, 22 квітня 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економічної безпеки держави, регіону, підприємства» (м. Львів, 26 травня 2017 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. Європейський досвід і перспективи» (м. Львів, 14 вересня 2018 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Управління системою економічної безпеки: від теорії до практики» (м. Львів, 19 квітня 2019 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки» (м. Полтава, 1 листопада 2019 р.); VII Międzynarodowej Konferencji Naukowej «Aktywnosc podmiotow gospodarczych w zmieniajacych sie warunkach ekonomicznych» (м. Ярослав, 27 червня 2019 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 18 наукових праць (зокрема одна – у зарубіжному періодичному виданні, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus), 7 статей у фахових наукових виданнях України, одна колективна монографія та 9 тез доповідей на науково-практичних заходах. Загальний обсяг публікацій становить 5,28 др. арк., з яких особисто здобувачеві належить 4,4 др. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 246 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 185 сторінках. В роботі міститься 21 таблиця, 30 рисунків. Список використаних джерел складається з 244 найменувань, розміщених на 21 сторінці, та 18 додатків, розміщених на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи в умовах розвитку сучасних трансформаційних та глобалізаційних процесів, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, виділено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади дослідження екологізації у системі економічної безпеки держави» здійснено теоретичний аналіз основних положень неокласичної економічної теорії; запропоновано методичний підхід до трактування поняття «екологізація» в широкому та вузькому розумінні; встановлено наявність конфлікту цілей між економічною та екологічною системами; здійснено структурно-функціональну характеристику екологізації.

Зроблено висновок, що екологічні витрати не враховуються в повному обсязі при формуванні рівноважної ціни на ринку, а отже, не входять до складу суспільних витрат. Отож відсутні ринкові механізми їх компенсації та відновлення довкілля. Зважаючи на ефект «екологічного» бумеранга, такі витрати рано чи пізно перетворюються на збитки для економічної системи, тобто негативні екстернальні ефекти трансформуються в інтернальні для майбутніх поколінь та з плином часу ставатимуть дедалі більшою загрозою. З'ясовано, що нехтування екологічними витратами становить потенційну загрозу для економічної безпеки держави. Встановлено, що розвиток наукової думки зі 70–80-х років ХХ ст. набуває позитивних тенденцій в аспекті врахування важливої ролі природи не тільки в процесі суспільного виробництва, а й у забезпеченні життєдіяльності майбутніх поколінь. Таким чином, еволюція ідей екологічної економіки, соціальної екології та екологічної філософії забезпечили формування концепції екологічно безпечного економічного розвитку.

Стверджується, що екологічна домінанта суспільного розвитку передбачає екологізацію усіх сфер життєдіяльності, формування суспільної екологічної свідомості та екологічної культури, екологізацію економічних систем і, насамперед, сучасної економічної теорії. Констатується, що важливого значення набуває взаємозв'язок та взаємозалежність економічної та екологічної систем з метою протидії глобальним екологічним загрозам та забезпечення економічної безпеки держави. Доведено необхідність розгляду цих понять у тісному взаємозв'язку, як єдиного цілого, яке складають різні структурні елементи. Тому задля з'ясування сутності екологізації та її характеристики пропонується розглядати економічну та екологічну підсистеми як складові еколого-економічної системи.

Встановлено, що поняття екологізація здебільшого трактується як діяльність. Натомість запропоновано авторський підхід, у межах якого екологізація розглядається у вузькому та широкому розумінні, оскільки це поняття є багатофункціональне та поліаспектне. В широкому розумінні поняття «екологізація» тлумачиться як соціально-економічна концепція, відносини, інструмент, метод

(табл. 1). У вузькому розумінні поняття «екологізація» трактується як діяльність, тобто всі види людської діяльності, спрямовані на попередження, виявлення та усунення екологічних загроз для економічної системи.

Таблиця 1

Підходи до трактування теоретичного змісту екологізації

№ з/п	Назва підходу до визначення	Зміст
У широкому розумінні		
1	Екологізація як соціально-економічна концепція	Система поглядів на суспільний розвиток, що передбачає економічне зростання та збереження довкілля, шляхом розвитку екоінновацій, постійного удосконалення форм, методів та способів взаємодії людини з природою.
2	Екологізація як відносини	Сукупність різних форм взаємодії та зв'язків між суб'єктами суспільних відносин, які встановлюються в процесі їхньої спільної практичної та духовної діяльності з метою покращення відновлення, охорони і використання ресурсів довкілля.
3	Екологізація як інструмент, метод	Імплементация екологічної домінанти в суспільну свідомість шляхом впровадження адміністративних, політико-правових, економічних, культурно-освітніх та інших заходів.
У вузькому розумінні		
4	Екологізація як діяльність	Всі види людської діяльності, спрямовані на попередження, виявлення та усунення екологічних загроз для економічної системи.

У роботі визначено, що екологізація охоплює такі сфери, як економічна, соціальна, екологічна, політична, духовна, та проявляється на різних рівнях: глобальному, національному, регіональному, локальному.

З'ясовано, що цілі та параметри економічної та екологічної систем є частково суперечливими. З огляду на сказане, це явище розглядається як конфлікт цілей між економічною та екологічною системами. Автором зроблено висновок, що екологізація сприяє подоланню згаданого конфлікту цілей та сприяє уникненню ефекту «екологічного бумеранга», що обумовлює необхідність здійснення екологізації як безпекової діяльності.

Завдяки структурно-функціональній характеристиці визначено мету та завдання екологізації. Мета екологізації формулюється як трансформація економічної діяльності в екологічно безпечну форму для забезпечення економічної та екологічної безпеки держави. Завдання екологізації означено так: вдосконалення екологічної освіти та екологічного виховання населення, особливо молоді; підвищення екологічної свідомості та культури населення; зменшення обсягу споживання природних ресурсів; відновлення ресурсів довкілля; зменшення відходів виробництва, утилізація та переробка відходів; впровадження ресурсощадних та енергоефективних технологій, впровадження новітніх очисних систем та фільтрів; реалізація природоохоронних заходів; збереження та відновлення природного біорізноманіття; збереження природних ландшафтів та природозаповідних територій.

Виходячи з мети та завдань екологізації сформульовано основні принципи екологізації, а саме: законності; формування безпекового середовища; суспільної

ефективності; інноваційного підходу; системності заходів; інклюзивності; своєчасності заходів. Виокремлено загальні функції екологізації в системі економічної безпеки держави: захисна, відновлювальна, просвітницька, інтеграційна, трансформаційна. Встановлено, що предметом екологізації є: економічні, соціальні, екологічні відносини та процеси; освіта, наука; законодавство; державне управління; господарська діяльність; побутова діяльність; природокористування; природоохоронна діяльність. У роботі встановлено основні об'єкти та суб'єкти екологізації. До основних об'єктів екологізації віднесено: мислення, поведінку, діяльність, відносини. Відповідно, до суб'єктів екологізації віднесено: міжнародні організації, державу, громадські організації, підприємства, домогосподарства, індивідів.

У процесі структуризації екологізації виокремлено напрями та методи екологізації (рис. 1).

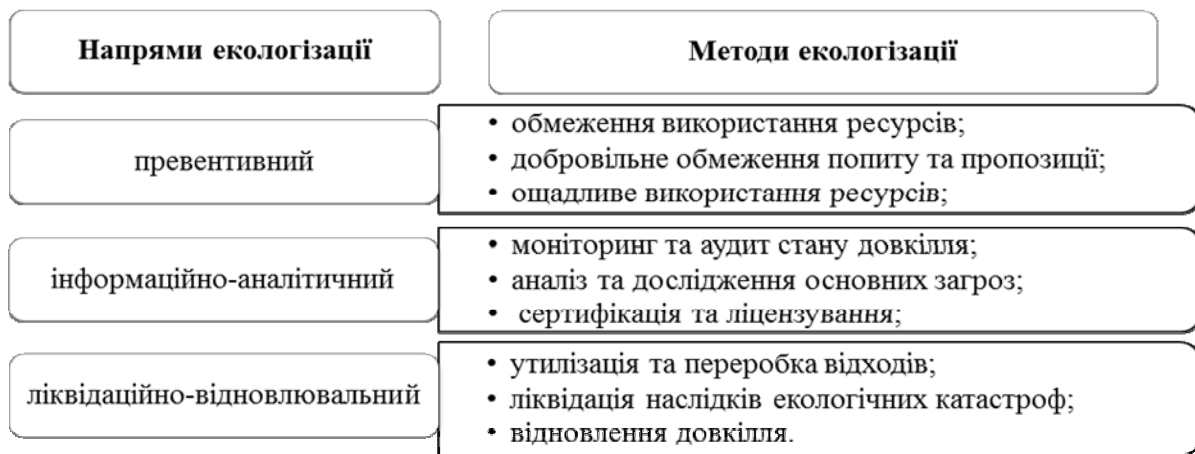

Рис. 1. Напрями та методи екологізації

Доведено, що види екологізації слід розглядати в системі координат: сфера прояву, рівні прояву та об'єкти екологізації.

У другому розділі «Економіко-безпековий інструментарій екологізації економічних відносин» охарактеризовано та запропоновано визначення понять «економіко-безпековий інструментарій екологізації» та «інституційне забезпечення екологізації»; розроблено систему класифікації інституційних одиниць екологізації та методичні підходи до розрахунку ЕсВП і рівня екологізації; здійснено аналіз і оцінку стану довкілля та еколого-економічної ефективності економіки; наведено основні екологічні загрози для системи економічної безпеки держави.

Встановлено, що економіко-безпековий інструментарій екологізації – це система економічних заходів та прийомів, які спрямовані на подолання конфлікту цілей між екологічною та економічною системами шляхом попередження, виявлення та усунення екологічних загроз.

Сформовано визначення поняття «інституційне забезпечення екологізації» як сукупність основоположних норм та правил, взаємозв'язків і відносин між формальними та неформальними суб'єктами, сукупність організацій, що

визначають рамки поведінки суб'єктів господарювання в еколого-економічних системах.

Розроблено систему класифікації інституційних одиниць за загальними ознаками і специфічними ознаками на глобальному та національному рівні. За загальними ознаками інституційні одиниці класифіковано таким чином: за часовим виміром; за сферами діяльності; за організаційною формою; за методами і принципами. За специфічними ознаками на глобальному рівні інституційні одиниці розподілено за такими характеристиками: територіальне поширення; участь та членство; структура. Класифікація інституційних одиниць за специфічними ознаками на національному рівні допомогла виокремити інституції, що забезпечують екологізацію економіки держави (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація інституційних одиниць на національному рівні

Ознака класифікації	Види	Назва інституційної одиниці
Характер діяльності	Забезпечувальні	Комітет з питань екологічної політики та природокористування Верховної Ради України
	Виконавчі	Міністерство екології та енергетики Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства
	Контролюючі	Державна екологічна інспекція, Державна фіскальна служба
Організаційна форма	Національні організації України – члени міжнародних організацій	Представництво в ООН; МВФ
	Структурні одиниці та представництва міжнародних організацій	Координаційний центр проектів ОБСЄ в Україні; Всесвітня продовольча програма в Україні
	Міжурядові утворення та відповідні структури	Тимчасовий та постійний секретаріат Рамкової конвенції захисту та сталого розвитку Карпат
	Державні інституції	Міністерство екології та енергетики, Державна екологічна інспекція
	Інститути громадянського суспільства	Українське товариство охорони природи, благодійні та громадські організації
Територіальна поширеність	Національні	Міністерство екології та енергетики
	Субрегіональні	Державна екологічна інспекція регіонального округу
	Регіональні	Департамент екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій
	Об'єктні	На рівні підприємства

Обґрунтовано, що важливим аспектом економічної безпеки держави є встановлення так званої екологічної ціни економічної діяльності, тобто врахування від'ємних екстерналій, серед яких утворення забруднення та відходів, що повертаються у довкілля. Саме тому для уникнення ефекту «екологічного бумеранга» та усунення інших екологічних загроз необхідно інтерналізувати такі екстерналії, зокрема шляхом стягнення екологічних

податків, платежів та зборів. Доведено доцільність встановлення кількісних обмежень на використання ресурсів та нормування обсягів забруднення.

З метою ідентифікації основних екологічних загроз здійснено аналіз стану довкілля та еколого-економічної ефективності економіки за такими показниками: утворення відходів, викидів забруднюючих речовин, енергоємності та карбоємності ВВП. З аналізу динаміки основних показників утворення відходів з'ясовано, що у 2015–2016 рр. їх обсяг зменшувався, а у 2017–2018 рр. зростав. Зроблено висновок, що головною причиною такої динаміки була зміна індексу фізичного обсягу виробництва, а не підвищення ресурсоефективності економіки. Обґрунтовано, що низький рівень використання ресурсощадних технологій і технологій рециклінгу погіршує екологічну ситуацію, знижує конкурентоспроможність економіки на світовому ринку та становить потенційну загрозу для економічної безпеки держави.

Встановлено, що частка відновлюваної енергії в структурі енергопостачання протягом 2014–2018 рр. постійно зростала та становила 4,6% у 2018 р. Проте у тому ж 2018 р. частка вітрової та сонячної енергії в структурі відновлюваної енергії становила лише 0,2%, що з еколого-безпекового погляду та порівняно з іншими країнами світу є надто низькою. З огляду на це запропоновано активізувати перехід до використання вітрової та сонячної енергії, усунення бар'єрів для входу на цей ринок малим підприємствам і домогосподарствам, що зумовить демонополізацію енергетичного ринку і призведе до поліпшення економічної безпеки держави.

Проаналізовано показники енергоємності кінцевого енергоспоживання та загального постачання енергії в Україні (табл. 3). Встановлено позитивну тенденцію зниження цих показників та їхньої динаміки порівняно з ростом номінального ВВП. Така ситуація є наслідком впровадження заходів екологізації економіки держави. Натомість упродовж 2017–2018 рр. простежувалась тенденція до зниження темпів приросту ВВП та зростання темпів приросту енергоємності, що актуалізує інтенсифікацію екологізації в системі економічної безпеки держави.

Таблиця 3

Показники енергоємності у 2014–2018 роках

Показник	Одиниця вимірювання	2014	2015	2016	2017	2018
ВВП у фактичних цінах	млрд дол.	131,8	90,61	93,27	112,15	130,83
Кінцеве енергоспоживання	тис. т н.е.	61 460	50 831	51 649	49 911	51 171
Викиди діоксиду вуглецю	млн т	194,7	162	150,6	124,2	126,4
Карбоємність ВВП	кг на дол.	1,47	0,99	1,6	1,11	0,97
Карбоємність енергоспоживання	кг CO ₂ на кг палива	1,84	1,8	1,6	1,39	1,35
Енергоємність ВВП	кг н.е./дол.	0,47	0,56	0,55	0,45	0,39

З'ясовано, що енергоємність ВВП України у 2014–2018 рр. за показником номінального ВВП у дол. США мала тенденцію до зниження. За цим же показником здійснено порівняння отриманих результатів із результатами розрахунків п'яти країн-світових лідерів, які є значно нижчими. Крім цього, показники карбоноємності та ресурсоємності є надто високими. Все це призводить до виникнення екологічних загроз для системи економічної безпеки держави, з-поміж яких вирізняються високий рівень енергоспоживання в розрахунку на одиницю ВВП, низька частка вітрової та сонячної енергетики в структурі енергоспоживання, високий рівень утворення відходів та забруднення.

Запропоновано методичний підхід до розрахунку ЕсВП, у межах якого, окрім екологічних податків та витрат на охорону довкілля, з ВВП вилучено низку видів екологічних витрат, а саме: витрат домогосподарств на боротьбу з забрудненням; ціни забруднення води; ціни забруднення повітря; ціни шумового забруднення; втрати водно-болотних угідь; втрати сільськогосподарських угідь; виснаження невідновлюваних ресурсів; зменшення лісового покриву; витрат, пов'язаних із довгостроковою деградацією навколишнього середовища (наслідками дестабілізації клімату, споживанням енергії та приростом соціальних витрат емісії CO₂, руйнуванням озонового шару).

Розроблено методичний підхід до розрахунку рівня екологізації, який передбачає три складові: сировинну, енергетичну та виробничу, що допомогло удосконалити механізм виявлення екологічних загроз. У рамках цього підходу запропоновано формулу:

$$PE = \frac{\sum_{i=1}^n C_i \times k_i + \sum_{j=1}^n E_j \times k_j + \sum_{t=1}^n B_t \times k_t}{Q},$$

де: PE – рівень екологізації економіки держави;

C_i – кількісний показник і-го виду забруднення компонентів довкілля, яким супроводжується видобування сировини;

E_j – кількісний показник j-го виду забруднення компонентів довкілля, яким супроводжується генерування енергії;

B_t – кількісний показник t-го виду забруднення компонентів довкілля, яким супроводжується виробництво продукції;

k_i, k_j, k_t – питомий показник економічних втрат, які спричинені відповідним видом екодеструктивного впливу;

Q – сумарна вартість товарів та послуг, виробництво або споживання яких спричиняє негативний вплив на довкілля.

Такий підхід дає можливість своєчасно виявляти сфери діяльності, що завдають найбільшого екодеструктивного впливу, та запроваджувати своєчасні заходи щодо усунення екологічних загроз.

У третьому розділі «Основні шляхи інтенсифікації екологізації в системі економічної безпеки держави» удосконалено науково-теоретичний

підхід до стратегічного планування екологізації, сформовано теоретико-методичний підхід до екологізації як функції економічної безпеки держави, запропоновано безпековий сценарій суспільного розвитку, визначено найефективніші інструменти екологізації та запропоновано шляхи інтенсифікації екологізації як функції економічної безпеки держави.

За результатами проведеного SWOT-аналізу встановлено основні загрози, які виникають унаслідок екологізації економіки, та можливості, що закладені в механізмах екологізації (табл. 4).

Таблиця 4

SWOT-аналіз процесів екологізації

Слабкі сторони	Сильні сторони
<ul style="list-style-type: none"> • Зниження рівня соціального захисту; • погіршення стану економічної системи; • домінування «фетишу природи» над людськими цінностями; • послаблення темпів НТП; • погіршення умов життєдіяльності та рівня комфорту населення; • руйнування принципів ринкової економіки; • духовна та культурна криза. 	<ul style="list-style-type: none"> • Гармонізація розвитку еколого-економічних систем; • покращення стану довкілля; • усунення конфлікту цілей еколого-економічних систем; • ефект синергії в еколого-економічній системі; • розвиток інноваційних процесів, зокрема екоінновацій; • протидія екологічним загрозам.
Загрози	Можливості
<ul style="list-style-type: none"> • Псевдоекологізація: <ul style="list-style-type: none"> - зелений камуфляж; - екстенсивна екологізація; • деєкологізація: <ul style="list-style-type: none"> - зелений парадокс; - ефект кобри; - ефект «відскоку» (з англ. <i>rebound effect</i>); - інші прояви деєкологізації; • радикальна екологізація: <ul style="list-style-type: none"> - екотероризм; - екотаж; - партизанське садівництво; • негативні наслідки екологізації: <ul style="list-style-type: none"> - формування глобальних екстрактивних інститутів управління. 	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення сталого розвитку; • розвиток інклюзивних економічних та соціальних інститутів; • гуманне зменшення чисельності населення як наслідок економічного та соціально-культурного розвитку; • подолання глобальних екологічних загроз; • подолання соціально-економічних загроз; • підвищення рівня духовного розвитку та екологічної культури людини; • розвиток світової еколого-економічної системи за принципами коеволюції; • становлення екологізації як суспільно-філософської концепції розвитку.

Розроблено теоретико-методичний підхід до екологізації як функції економічної безпеки держави з виокремленням її безпекових механізмів, інструментів та шляхів інтенсифікації. Розкрито прикладний зміст екологізації як цілеспрямованої діяльності, що має на меті усунення екологічних загроз для системи економічної безпеки держави.

У рамках заданого підходу сформовано основні види інструментів екологізації, які містять ті чи інші безпекові механізми: попередження, виявлення, усунення та відновлення (табл. 5).

**Інструменти та безпекові механізми екологізації
як функції економічної безпеки держави**

№ з/п	Види інструментів екологізації	Безпекові механізми			
		Виявлення	Попередження	Усунення	Відновлення
1.	Екологічні податки		+	+	
2.	Штрафи за понаднормове використання ресурсів			+	+
3.	Мито		+	+	
4.	Прискорена амортизація фондів природоохоронного призначення		+	+	+
5.	Екологічне страхування				+
6.	Субсидії		+	+	+
7.	Дотації		+	+	+
8.	Гранти		+	+	+
9.	Пільгові кредити		+	+	+
10.	Зелені облігації		+	+	+
11.	Сприяння на ринку			+	+
12.	Ліцензування		+	+	
13.	Квотування		+	+	
14.	Обов'язкове інформування	+	+		
15.	Екологічний аудит	+	+		
16.	Екологічна сертифікація	+	+		
17.	Екологічний моніторинг	+	+		
18.	Система екологічної застави		+		+
19.	Екологічні фонди			+	+
20.	Екологічний аналіз ЖЦП	+	+		

Зроблено висновок, що зазначені інструменти екологізації завдяки тим чи іншим безпековим механізмам використовуються для забезпечення економічної безпеки держави.

У роботі з'ясовано, що поведінка людей здатна суттєво впливати на екологічну та економічну систему, залежно від типів екологічного світогляду. Тож запропоновано орієнтувати мотиваційний механізм екологізації на розвиток екологічних потреб індивіда з метою формування екорациональної поведінки задля забезпечення економічної безпеки держави.

Встановлено, що екологізація як безпекова діяльність передбачає екологізацію свідомості, попиту, пропозиції, виробництва та заходів, спрямованих на відновлення довкілля. Розроблено механізм екологізації як функції економічної безпеки держави (рис. 2). Завдяки такому механізму здійснюється вплив на населення та господарюючі суб'єкти з метою зменшення кількості використання ними сировини та розміщення відходів, зниження рівня забруднення, що сприяє покращенню стану довкілля загалом і водночас забезпечує економічну безпеку держави.

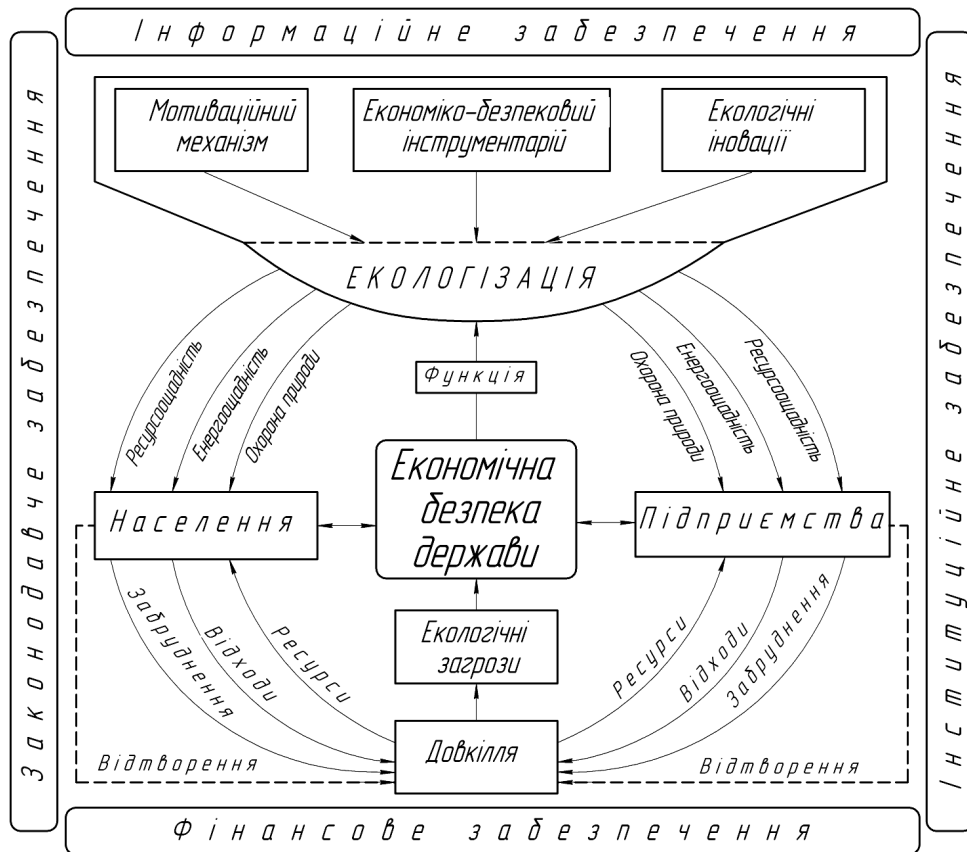

Рис. 2. Механізм екологізації як функції економічної безпеки держави

На основі результатів проведеного теоретичного аналізу провідних концепцій трансформації суспільного розвитку в екологічно безпечний зроблено висновок про доцільність впровадження головних ідей концепції антизростання. Також встановлено, що сформовані основні екологічні загрози для системи економічної безпеки держави спричиняють підвищення еколого-економічної ентропії, що в довготривалому періоді зумовлює деструктивний вплив на суспільний розвиток. Обґрунтовано, що еколого-економічна ентропія є причиною конфлікту цілей між екологічною та економічною системами, а зниження її рівня є необхідною умовою забезпечення економічної безпеки держави. Підсумовано, що екологізація як безпекова діяльність сприяє зниженню еколого-економічної ентропії та забезпеченню економічної безпеки держави. На основі цього запропоновано безпековий сценарій суспільного розвитку, який ґрунтується на засадах концепції антизростання і закону ентропії та передбачає екологізацію економічної діяльності, що забезпечить найширший суспільний ефект.

Сформульовано основні цілі екологізації як функції економічної безпеки держави, що полягають у зниженні еколого-економічної ентропії, зменшенні забруднення, відновленні довкілля.

Розроблено шляхи інтенсифікації екологізації в системі економічної безпеки держави. Щонайперше обґрунтовано доцільність створення еко-індустріальних парків з метою зменшення ресурсовитрат та обсягу відходів виробництва для протидії основним екологічним загрозам.

Розроблено основні засади механізму торгівлі викидами, що дасть змогу формувати ціну за викиди шкідливих речовин на основі ринкових механізмів та сприятиме усуненню перешкод підвищенню енергоефективності економіки.

Запропоновано вдосконалити систему правових норм, що стосуються захисту екологічних прав громадян.

Рекомендується вдосконалити економіко-безпековий інструментарій шляхом впровадження нових інструментів екологізації, а саме «зелених» облігацій та енергосервісу (ЕСКО).

Пропонується усі надходження від екологічних платежів скеровувати у спеціально створений Фонд охорони довкілля (ФОД), а також створити он-лайн платформу для інформування громадськості стосовно використання коштів даного фонду.

Наголошується, що ефективна реалізація екологізації повинна супроводжуватись розвитком інклюзивних інститутів, упровадженням провідних ідей екологічного дизайну та біоніки, раціоналізацією політики розподілу доходів, духовним і культурним поступом суспільства.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання із поглиблення теоретичних засад дослідження екологізації в системі економічної безпеки держави та розроблення шляхів її інтенсифікації. За результатами проведеного дослідження сформульовано висновки і пропозиції, що мають теоретичне та практичне значення, а їхній зміст полягає у такому:

1. За результатами аналізу теоретичних основ екологізації обґрунтовано доцільність розгляду екологізації у вузькому та широкому розумінні. Визначено, що у вузькому розумінні екологізація передбачає діяльність, в широкому розглядається як соціально-економічна концепція, відносини, інструмент і метод. На основі заданого підходу здійснено структурування екологізації відповідно до ознак: сфери застосування, рівнів прояву, суб'єктів, об'єктів, форм прояву. Визначено мету, цілі, завдання та предмет екологізації, виокремлено загальні принципи і функції екологізації.

2. Поглиблено систему класифікації інституційних одиниць забезпечення екологізації, що передбачає структурування за загальними та специфічними ознаками на глобальному і державному рівні, що дало змогу виокремити інституції, які забезпечують екологізацію в системі економічної безпеки держави: Комітет з питань екологічної політики та природокористування Верховної Ради України, Міністерство екології та енергетики, Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Державну екологічну інспекцію, Державну фіскальну службу, Департамент екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій, Українське товариство охорони природи, благодійні та громадські організації, спеціалізовані відділи на підприємствах.

3. За результатами аналізу показників енергоємності та карбоємності ВВП встановлено тенденцію до їх зниження. Однак вони значно більші за середні значення аналогічних показників розвинутих країн, зокрема енергоємність ВВП в 4,7 раза, карбоємність ВВП в 3,9 раза. Водночас з'ясовано, що частка відновлювальної енергетики в Україні стабільно зростає протягом останніх 5 років, але її частка у порівнянні з середнім значенням розвинутих країн у 5,4 раза менша. Це свідчить про низький рівень використання енерго- та ресурсоефективних технологій, що сприяє виникненню основних екологічних загроз: високого рівня енергоспоживання в розрахунку на одиницю ВВП, високого рівня утворення відходів та забруднення, низької частки вітрової та сонячної енергетики в структурі енергоспоживання.

4. Розроблено методичний підхід до розрахунку ЕсВП шляхом вилучення з ВВП широкого переліку екологічних витрат, які відображають деструктивний вплив економіки на довкілля. Обґрунтовано методичний підхід до визначення рівня екологізації, який надає можливість своєчасно виявляти сфери діяльності, що завдають найбільшого екодеструктивного впливу, та запроваджувати своєчасні заходи з усунення екологічних загроз. Рекомендовано застосовувати зазначені підходи у практичній діяльності суб'єктам екологізації.

5. Здійснено класифікацію та удосконалено використання економіко-безпекового інструментарію екологізації в системі економічної безпеки держави, що передбачає набір засобів, спрямованих на попередження, виявлення та усунення екологічних загроз і сприяє подоланню конфлікту цілей між екологічною та економічною системами.

6. Внесено пропозицію суб'єктам, котрі запроваджують заходи екологізації, використовувати розроблений науково-методичний підхід до стратегічного планування екологізації як безпекової діяльності, що передбачає ідентифікацію загроз, які може нести екологізація для системи економічної безпеки держави, та допомагає протидіяти екологічним загрозам шляхом уникнення деєкологізації, псевдоекологізації, екстенсивної та радикальної екологізації.

7. Обґрунтовано, що еколого-економічна ентропія є причиною конфлікту цілей між екологічною та економічною системами, а зниження її рівня є необхідною умовою забезпечення економічної безпеки держави. Також встановлено, що екологізація як безпекова діяльність сприяє зниженню еколого-економічної ентропії та забезпеченню економічної безпеки держави.

8. Сформовано теоретико-методичний підхід до екологізації як видової функції економічної безпеки держави, де екологізація трактується як цілеспрямована діяльність, що містить безпекові механізми для протидії екологічним загрозам. На основі цього запропоновано безпековий сценарій суспільного розвитку, який ґрунтується на засадах концепції антизростання і закону ентропії та передбачає екологізацію економічної діяльності, що забезпечить найширший суспільний ефект.

9. Суб'єктам екологізації доцільно використовувати у своїй діяльності розроблені у роботі напрями інтенсифікації екологізації, які передбачають: 1) зменшення енерговитрат та ресурсовитрат шляхом створення еко-

індустріальних парків; 2) зменшення обсягів забруднення за рахунок формування механізму торгівлі викидами. Для впровадження в практику зазначених заходів рекомендується використовувати запропоновані підходи щодо удосконалення економіко-безпекового інструментарію, правового та фінансового забезпечення екологізації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографія

1. Гобела В. В. Екологічні механізми природоохоронної діяльності природокористування в Україні. *Управління еколого-економічною безпекою країни*: монографія / за заг. ред. Р. І. Тринька. Львів, 2012. С. 229–241 (автором обґрунтовано необхідність використання екологічних механізмів природоохоронної діяльності природокористування в Україні (0,68 др. арк.)).

Статті

2. Гобела В. В. Огляд економічних, соціальних та екологічних загроз карпатського регіону. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 20.13. С. 81–87. (0,39 др. арк.).

3. Гобела В. В., Дудюк В. С. Теоретичні підходи до визначення поняття екологічної безпеки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. № 25.5. С. 130–135. (0,41 др. арк.) (автором запропоновано власне визначення екологічної безпеки (0,21 др. арк.)).

4. Гобела В. В. Особливості правового регулювання забезпечення екологічної безпеки та джерела екологічного права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2015. № 1. С. 64–73. (0,53 др. арк.).

5. Гобела В. В., Дудюк В. С. Економічний механізм стимулювання екологічної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2016. Вип. 1. С. 40–48. (0,45 др. арк.) (автором запропоновано заходи щодо покращення економічного механізму стимулювання екологічної безпеки (0,25 др. арк.)).

6. Гобела В. В., Дудюк В. С., Леськів Г. З. Формування критеріїв економічного стимулювання екологічної безпеки. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2017. Вип. 2. С. 43–51. (0,38 др. арк.) (автором обґрунтовано критерії економічного стимулювання екологічної безпеки (0,22 др. арк.)).

7. Гобела В. В., Піцур Я. С. Теоретико-методологічний аналіз процесу формування оптимальної системи управління економічною безпекою суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2018. Вип. 1. С. 227–235. (0,39 др. арк.) (автором запропоновано шляхи формування ефективної системи управління економічною безпекою підприємства (0,20 др. арк.)).

8. Гобела В. В. Теоретичний аналіз екологізації як суспільно-економічного феномену. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2019/44.pdf. (0,55 др. арк.).

9. Gobela V. Structural and functional characterization of greening as an object of theoretical analysis. *Modern science – Moderní věda*. 2019. № 5. Pp. 5–11. (0,44 др. арк.).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Гобела В. В., Дудюк В. С. Теоретичні підходи до визначення поняття екологічної безпеки. *Актуальні проблеми розвитку регіональних АПК*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 26–27 травня 2011 р.). Луцьк, 2011. С. 135. (0,08 др. арк.) (автором обґрунтовано науково-методичний підхід до визначення екологічної безпеки як стану екологічної системи (0,05 др. арк.)).

11. Гобела В. В. Правове регулювання екологічної безпеки в міжнародному праві. *Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 31 травня 2013 р.). Львів, 2013. С. 93–96. (0,18 др. арк.).

12. Гобела В. В., Гурковська О. В. Шляхи зміцнення еколого-економічної безпеки Карпатського регіону. *Актуальні проблеми економічної безпеки в контексті трансформації ринкової економіки*: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (м. Львів, 11 грудня 2014 р.). Львів, 2014. С. 111–113. (0,14 др. арк.) (автором запропоновано шляхи зміцнення еколого-економічної безпеки Карпатського регіону (0,07 др. арк.)).

13. Гобела В. В. Особливості правового регулювання забезпечення екологічної безпеки та джерела екологічного права. *Актуальні проблеми економічної безпеки в контексті трансформації ринкової економіки*: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (м. Львів, 10 грудня 2015 р.). Львів, 2015. С. 23–25. (0,14 др. арк.).

14. Гобела В. В. Економічний механізм стимулювання екологічної безпеки. *Економічна безпека України: стан, проблеми та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 22 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 66–69. (0,10 др. арк.).

15. Гобела В. В. Визначення критеріїв економічного стимулювання екологічної безпеки. *Актуальні проблеми економічної безпеки держави, регіону, підприємства*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 26 травня 2017 р.). Львів, 2017. С. 50–53. (0,13 др. арк.).

16. Гобела В. В., Гобела В. М. Нормативно-правове забезпечення екологічної безпеки: стан та проблеми вдосконалення. *Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. Європейський досвід і перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 14 вересня 2018 р.). Львів, 2018. С. 230. (0,05 др. арк.) (автором запропоновано шляхи покращення нормативно-правового забезпечення екологічної безпеки (0,02 др. арк.)).

17. Гобела В. В. Теоретичний аналіз змісту поняття «екологізація». *Управління системою економічної безпеки: від теорії до практики*: матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 19 квітня 2019 р.). Львів, 2019. С. 38–41. (0,14 др. арк.).

18. Гобела В. В. Екологізація як інструмент забезпечення соціально-економічної безпеки. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 1 листопада 2019 р.)*. Полтава, 2019. С. 99–101. (0,10 др. арк.).

АНОТАЦІЯ

Гобела В. В. Екологізація в системі економічної безпеки держави. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави. – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2020.

Дисертаційна робота присвячена поглибленню теоретичних засад екологізації як функції економічної безпеки держави та розробці практичних рекомендацій щодо її інтенсифікації.

У науковій праці обґрунтовано актуальність теми в умовах розвитку сучасних трансформаційних та глобалізаційних процесів. З метою поглиблення напрацювань розглянуто теоретичні підходи до визначення поняття «екологізація» та запропоновано методичний підхід до трактування цього поняття в широкому та вузькому розумінні, запропоновано авторські визначення. Виокремлено сфери та рівні прояву екологізації. Обґрунтовано наявність конфлікту цілей в екологічних та економічних системах і подано його визначення. Здійснено структурно-функціональну характеристику екологізації.

Розроблено систему класифікації інституційних одиниць екологізації за загальними та специфічними ознаками на глобальному і національному рівнях. Запропоновано вдосконалити методичний підхід до розрахунку ЕсВП і методичний підхід до розрахунку рівня екологізації, здійснено аналіз оцінки стану довкілля й еколого-економічної ефективності економіки та виділено основні екологічні загрози для системи економічної безпеки держави.

Запропоновано науково-теоретичний підхід до стратегічного планування екологізації крізь призму економічного безпекознавства. Сформовано теоретико-методичний підхід до екологізації як функції економічної безпеки держави з виокремленням її безпекових механізмів, інструментів та шляхів інтенсифікації. Здійснено аналіз основних концепцій трансформації суспільного розвитку в екологічно безпечний і запропоновано безпековий сценарій, що ґрунтується на засадах концепції антизростання і закону ентропії та передбачає екологізацію економічної діяльності. Розроблено шляхи інтенсифікації екологізації як функції економічної безпеки держави.

Ключові слова: екологізація, екологічна економіка, економічна безпека держави, економіко-безпековий інструментарій, рівень екологізації, антизростання, видова функція.

SUMMARY

Hobela V. V. Greening in the system of economic security. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 21.04.01 – Economic Security of the State. – L'viv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, L'viv, 2020.

The dissertation is devoted to the deepening of the theoretical foundations of greening as a function of economic security of the state and the development of practical recommendations for its intensification.

The relevance of the topic in the conditions of development of modern transformation and globalization processes is substantiated in the work, the purpose, tasks, object and subject of research are formulated, scientific novelty and practical value of the received results are allocated. The historical aspects of the process of formation of economic thought are considered and the theoretical analysis of the main provisions of neoclassical economic theory is carried out. Appropriate conclusions have been made regarding the need to find ways to transform externalities into internalities, that is to integrate environmental costs into economic ones, in order to ensure the well-being of future generations. The essence of the concepts is substantiated and generalized: "economic security of the state", "economic security of the enterprise", "environmental security", "greening", "conflict of goals between environmental and economic systems". In order to deepen the work, theoretical approaches to the definition of the concept of "greening" are considered and a methodical approach to the interpretation of this concept in a broad and narrow sense is proposed, the author's definitions are proposed. The spheres and levels of manifestation of greening are singled out. It is established that the goals of the economic and environmental are partially contradictory, which allowed to identify this phenomenon as a conflict of goals. The structural and functional characteristics of greening are made and the following are singled out: goals, tasks, principles, general functions, subjects, objects, main directions and methods of greening. The definition of the concepts of economic and security tools of greening and institutional support of greening are characterized and offered. A system of classification of institutional units of greening according to general and specific features at the global and national level has been developed. It is proposed to improve the methodological approach to the calculation of green GDP and methodological approach to the calculation of the level of greening, the analysis of the assessment of the environment and ecological and economic efficiency of the economy and the main environmental threats to the economic security system. The mechanism of greening as a function of economic security of the state is developed.

The scientific-theoretical approach to strategic planning of greening through the prism of economic safety is offered. The theoretical and methodological approach to greening as a function of economic security of the state is formed, the definition of greening as a function of economic security of the state is formulated and its security mechanisms, tools and ways of intensification are singled out.

The main types of ecological worldview are substantiated and those that contribute to the formation of ecologically safe human behavior are singled out. The analysis of the basic concepts of transformation of social development into ecologically safe is carried out and the safe scenario which is based on principles of anti-growth and provides greening of economic activity is offered. The most effective tools of greening are established and ways of intensification of greening as a function of economic security of the state are offered.

Keywords: greening, ecological economics, economic security of the state, economic and security instruments, level of greening, degrowth, species function.

Підписано до друку 29.07.2020 р.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Зам. № 57-20.

Львівський державний університет внутрішніх справ

Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.